

Nr 454.

Av herr Ståhl, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till riksarkivet.

I Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksarkivet för budgetåret 1953/54 (nr 75) har framlagts förslag om bl. a. överförande på stat av den heraldiska verksamheten genom riksheraldikerns ersättande med en särskild inom riksarkivet nyinrättad sektion under ledning av en heraldiker och förste arkivarie i lönegrad Ce 31. För handläggning av komplicerade och principiellt viktiga heraldiska ärenden föreslås inrättande av en "statens heraldiska nämnd", bestående av riksarkivarien (ordförande), riksantikvarien, en av Konstakademien föreslagen ledamot och en jurist, de bägge sistnämnda utsedda av Kungl. Maj:t. Förutom heraldikern föreslås den nyinrättade sektionen bestå av en amanuens och ett kontorsbiträde, bägge med halvtidstjänstgöring och avlönade enligt befordringsgången. Heraldikern skall enligt förslaget utarbeta vapen o. d. samt på eget ansvar avgiva utlåtanden. Ifall den föreslagna personalen ej skulle bli fullt sysselsatt med de heraldiska ärendena, bör densamma ha att fullgöra andra arbetsuppgifter inom riksarkivet. Kostnaderna för löner till personalen samt arvoden till heraldiska nämnden beräknas till sammanlagt 31 900 kronor. Med hänsyn till den heraldiska sektionens inrättande föreslås riksarkivets expensanslag höjt med 4 500 kronor, varav 3 500 kronor för löpande utgifter och 1 000 kronor för anskaffning av heraldisk litteratur. Kostnaderna för utförande av ritningar beräknas till 4 500 kronor. Slutligen har det ansetts skäligt, att ett engångsbelopp av 5 000 kronor utbetalas till den nuvarande riksheraldikern såsom ersättning för bortfallet av sportelinkomsterna, ehuru någon rätt till dylik ersättning ej föreligger. Sammanlagt har kostnaderna för den föreslagna heraldiska verksamheten under budgetåret 1953/54 beräknats till 45 900 kronor.

Ersättningar för de heraldiska uppdragen föreslås utgå såsom hitintills men skall hädanefter inlevereras till statsverket. Med ledning av riksheraldikerns inkomster av ej statliga uppdrag under femårsperioden 1947—51 och efter höjning av beloppen med 30 % beräknas inkomsterna av den heraldiska verksamheten under budgetåret uppgå till 30 200 kronor.

Gentemot ett genomförande av propositionens förslag, som i det väsentliga grundar sig på en av kanslirådet greve A. Ehrensvärd verkställd utredning, kan åtskilliga invändningar göras. En till sin natur rent konsultativ bisyssla föreslås ersatt med en särskild sektion inom riksarkivet på tre personer samt en särskild nämnd på fyra personer. Även om sektionens personal i brist på heraldiska arbetsuppgifter skulle kunna selsättas med annat arbete inom riksarkivet, bör dock behovet av dylik personalförstärkning ha utretts, innan anslag till densamma beviljas. För att kunna motivera inrättandet av den nya sektionen har man gjort statens heraldiska verksamhet mera omfattande än den bör vara. Det talas i propositionen (sid. 8) om bl. a. behovet av att ha ett heraldiskt ämbete för utarbetande av vapen åt serafimerriddare och svenska riddare av vissa utländska ordnar samt — under åberopande av en obsolet paragraf i regeringsformen — för uppgörande av förslag till adelsvapen, "om av någon anledning upphöjande i adligt stånd åter blir aktuellt".

Den föreslagna organisationen synes ej stå i rimlig proportion till den ringa betydelse, som de heraldiska ärendena har i vår tid. Såsom framhållits i en vid 1950 års riksdag väckt motion (I: 233) sköttes riksheraldikerämbetet under sin mest arbetsbelastade tid på 1940-talet, då landskaps-, läns- och flertalet stadsvapen reviderades samt närmare 200 landskommunala vapen och försvarsmaktens emblem tillkom, av riksheraldikerns sekreterare. Även om ytterligare en del kommuner under den närmaste tiden efter storkommunindelningens genomförande kommer att skaffa sig vapen, finns ej anledning att med dryga kostnader för statsverket inrätta en särskild statlig institution med huvudsaklig uppgift att *utarbета* vapen. Det finns härför inom landet tillräckligt många framstående heraldiska forskare och konstnärer. Det väsentliga ur allmän synpunkt är att det vid fastställelse av vapen o. d. finns heraldisk expertis till förfogande för avgivande av yttranden om rent heraldiska synpunkter. För enstaka specialfall av historisk eller konsthistorisk art förefinns möjlighet att infordra utlåtanden från riksantikvarieämbetet och andra institutioner.

Den föreslagna förläggningen av den heraldiska verksamheten till riksarkivet innebär något helt nytt. Såsom framhållits i en vid föregående års riksdag väckt motion (II: 315) är Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien statens egentliga heraldiska institution, som ända fram till 1936 varit den riksheraldikern överordnade myndigheten. I väsentligt högre grad än riksarkivet har akademien tillgång till sakkunskap på de olika områden, som är av betydelse för handläggningen av heraldiska ärenden.

Inte heller kan man undgå intrycket, att förslaget erhållit en ensidigt

historisk inriktning, medan heraldikens långt viktigare tekniska sida otillräckligt beaktats. Historiska kunskaper är, hur framstående de än må vara, ingen garanti för heraldiskt vetande. Heraldik ingår varken i examensfordringarna i historia eller i kompetensfordringarna för de personer, som skulle bilda den föreslagna "statens heraldiska nämnd".

Det kan vidare ifrågasättas, huruvida det är nödvändigt med en så omfattande och kostsam organisation som den föreslagna för bevakande av statens intressen på det heraldiska området. Enligt utredningsmannens undersökning var mer än hälften av de ärenden, som under åren 1947—1951 handlades av riksheraldikerämbetet, av enskild natur. Av de övriga ärendena bildas den största och ojämförligt viktigaste gruppen av kommunala ärenden. Av de statliga ärendena är det övervägande antalet av militär natur och kan anförtros åt ledningen av armémuseum, som redan till stor del tagit hand om dem. Det ringa fåtal ärenden, som berör patentverket, torde utan större svårighet kunna handläggas av detta verk utan anlåtande av heraldisk expertis; så torde i huvudsak ske redan nu. Antalet av de övriga torde kunna avsevärt reduceras genom fastställande av normer för de statliga emblemens användning. När frågan om en revision av lagen om rikets vapen en gång tas upp, kan den såsom engångsföreteelse lämpligen överlämnas åt en för ändamålet särskilt tillsatt kommitté.

Kvar står alltså frågan om de kommunala vapen. Här uppstår frågan, vad som är statligt intresse och vad som är kommunalt. I statens intresse ligger att kontrollera, dels att de vapen, som fastställas av Kungl. Maj:t, är överensstämmande med heraldikens regler, dels att de icke redan föres av någon annan juridisk person, släkt etc. Däremot kan utredning om vapnens förhistoria och uppgörandet av förslag till vapen med fördel överlämnas åt enskilda personer och företag. Så sker redan i alltmer tilltagande utsträckning. Kommunerna måste givetvis förutsättas äga rätt att själva avgöra, till vem de skall vända sig vid infordrande av förslag till vapen, och någon inskränkning i denna rätt synes ej ha ifrågasatts.

Den önskvärda statliga kontrollen av den offentliga heraldiken synes enklast kunna utövas genom en särskild föredragande för heraldiska angelägenheter. Med hänsyn till det stora antal heraldiska ärenden, som avser kommunerna, bör denne föredragande i vårt land liksom i Danmark lämpligen knytas till inrikesdepartementet, som handlägger ärenden rörande kommunala angelägenheter. En dylik tjänsteman, av vilken bör fordras väl styrkt kompetens på det heraldiska området, torde kunna avlönas med ett arvode på förslagsvis 5 000 kronor. Något särskilt expensanslag torde ej vara erforderligt, ej heller något bibliotek utöver det, som

riksheraldikerämbetet redan förfogar över, med de smärre kompletteringar, som eventuellt kan bli aktuella.

Den ovan föreslagna lösningen av frågan om den statliga heraldiska verksamhetens ledning ställer sig avsevärt billigare för statsverket än den av Kungl. Maj:t föreslagna, onödigt kostnadskrävande organisationen utan att därför medföra någon minskning i effektivitet.

Under åberopande av vad här ovan anförts hemställes,

dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 75 i vad den avser frågan om riksheraldikerämbetets inlemmande i riksarkivet i form av en heraldisk sektion och inrättande av en "statens heraldiska nämnd",

dels att riksdagen måtte besluta, att statens heraldiska verksamhet skall utövas av en särskild föredragande för heraldiska ärenden i inrikesdepartementet, med väl styrkt heraldisk kompetens, och till hans arvode bevilja ett anslag av förslagsvis 5 000 kronor per år.

Stockholm den 17 mars 1953.

Manne Ståhl.